*pregledni
naučni
članak*

UDK 737.1(497.11)"1869"

MONUMENT SRPSKE SLOBODE I NAPRETKA

Svetlana Pantelić

Udruženje banaka Srbije
svetlana.pantelic@ubs-asb.com

Rezime

Bakarni novac kneza Srbije Mihaila M. Obrenovića je prvi srpski novac posle srednjovekovnih kovanica pušten u opticaj 1869. godine, godinu dana posle njegove nesrećne pogibije. Odluka o kovanju ovog bakarnog novca pada u vreme druge vladavine kneza Mihaila. Iskovan je u Carskoj i kraljevskoj glavnoj kovnici u Beču. Kovan je u apoenima: 1 para, 5 para i 10 para. Povučen je iz optičaja 1898. godine na osnovu Zakona o zameni bakarnog novca srebrnicima novog kova od 15. marta 1890. godine.

Ključne reči: knez Srpski Mihailo Obrenović, bakarni novac, 1 para, 5 para i 10 para

JEL: E42, N23

Bakarni novac - 10 para

Težina - 10 gr

Prečnik - 30 mm

Sastav - 95% bakar, 4% kalaj, 1% cink

Rad primljen: 10.04.2014.

Odobren za štampu: 15.04.2014.

UDC 737.1(497.11)"1869"

*scientific
review
article*

MONUMENT OF THE SERBIAN FREEDOM AND PROGRESS

Svetlana Pantelić

Association of Serbian Banks
svetlana.pantelic@ubs-asb.com

Summary

The copper coins of Mihailo M. Obrenovic, Prince of Serbia, were the first Serbian coins minted after the medieval coins, which were put into circulation in 1898, one year after Mihailo's unfortunate demise. The decision about minting these copper coins was passed during the second reign of Prince Mihailo. They were minted in the Main Imperial and Royal Minting House in Vienna. The following denominations were minted: 1 para, 5 paras and 10 paras. They were withdrawn from circulation in 1898 based on the Law on Replacing Copper Coins by Newly-Minted Silver Coins, as of 15 March 1890.

Keywords: Mihailo Obrenovic, Prince of Serbia, copper coins, 1-para, 5-para, and 10-para coins.

JEL: E42, N23

Copper coin - 10 paras

Weight - 10 grams

Diameter - 30 mm

Structure - 95% copper, 4% tin, 1% zinc

Paper received: 10.04.2014

Approved for publishing: 15.04.2014

Dve su značajne istorijske činjenice bakarnog novca kneza Srbije Mihaila M. Obrenovića: (1) to je prvi srpski novac posle srednjovekovnih kovanica (2) u opticaju je bio posle njegove nesrećne pogibije.

Hatišerifom iz 1830. i dopunom iz 1833. godine Srbija je dobila status knjaževine pod turskom vlašću sa određenim unutrašnjim autonomijama. Njime nije bilo predviđeno pravo Srbije da ima sopstveni novac ali ni izričito zabranjeno. Potreba kovanja srpskog novca u javnosti je objašnjena praktičnim razlozima: "nezgodama za svakovrsnu obrt ... što nemamo ni svojih sitnih novaca".

Odluka o kovanju srpskog bakarnog novca pada u vreme druge vladavine kneza Mihaila koja je izazvala oduševljenje kod novinara. Najbolji izraz ovog oduševljenja je u rečenici: "S nestrpljenjem iščekujemo srbske novce kao novi monument srpske slobode i napretka" štampanoj u Srpskim novinama od 6. aprila 1868. godine. Opticaj ovog bakarnog novca kneževine Srbije sa likom Mihaila Obrenovića kreće 1869. godine za vreme namesništva maloletnog Milana Obrenovića.

Ovaj bakarni novac iskovan je u Carskoj i kraljevskoj glavnoj kovnici u Beču. Kovan je u apoenima: 1 para, 5 para i 10 para. Graver matrica za apoene od 1 i 10 para bio je Anton Scharf, a za apoene od 5 para Friedrich Leisek. Apoeni su bili težine: 1; 5 i 10 grama, prečnika: 15; 25 i 30 milimetara. Sastav kovanica je: 95% bakra, 4% kalaja i 1% cinka.

Na licu kovanice nalazi se levi profil kneza Mihaila sa kružnim natpisom: OBRENOVIĆ III KNJAZ SRBSKI. Ispod lica je signatura gravera "A. S". Na naličju je oznaka vrednosti, naziv novčane jedinice "PARA" i oznaka godine "1868" Sve to okružuje otvoreni venac od lovorovog i hrastovog lišća na čijem je vrhu "knjaževska" kruna.

Prema podacima bečke kovnice iskivano je 3.999.500 komada od 1 pare, 4.031.076 komada od 5 para i 4.930.962 komada od 10 para. Ovaj novac povučen je iz opticaja 1898. godine na osnovu Zakona o zameni bakarnog novca srebrnicima novog kova od 15. marta 1890. godine.

There are two significant historical facts concerning the copper coins of Mihailo M. Obrenovic, Prince of Serbia: 1) those were the first Serbian coins minted after the medieval coins, and 2) they were in circulation after his unfortunate demise.

According to the 1830 Hatt-i Sharif and its 1833 amendment, Serbia was granted the status of a principedom under the Turkish rule, with certain internal autonomies. It did not prescribe the right of Serbia to have its own money, but it did not explicitly forbid it either. The necessity to mint Serbian coins was explained to the general public by practical reasons: "inconveniences for all kinds of craft...because we have no small coins of our own."

The decision about minting the Serbian copper coins was passed during the second reign of Prince Mihailo, and was met with great excitement on the part of journalists. The best expression of this excitement may be the following sentence:

"We are looking forward to the Serbian coins as the new monument of the Serbian freedom and progress", printed in *Srpske novine* on 6 April 1868. These copper coins of the Principedom of Serbia, bearing the image of Mihailo Obrenovic were placed in circulation in 1869, during the Regency ruling in the underage Prince Milan Obrenovic' name.

These copper coins were minted in the Main Imperial and Royal Minting House in Vienna. The following denominations were minted: 1 para, 5 paras and 10 paras. The engraver of matrices for 1-para and 10-para denominations was Anton Scharf, and for 5-para denominations Friedrich Leisek. The coins weighed 1; 5 and 10 grams, and had the diameter of 15; 25 and 30 millimetres.

The structure of coins was: 95% copper, 4% tin and 1% zinc.

The obverse of the coin features the left profile of Prince Mihailo with the circular inscription: OBRENOVIC III KNJAZ SRBSKI. Below his face are the initials of the engraver "A. S.". The reverse features the denomination; the name of the monetary unit "PARA"; and the year "1868". All this is encircled by an open wreath made of laurel and oak-tree leaves, with the Prince's crown on top of it.

According to the data of the Vienna Minting House, there were 3,999,500 minted 1-para coins, 4,031,076 minted 5-para coins and 4,930,962 minted 10-para coins. These coins were withdrawn from circulation in 1898 based on the Law on Replacing Copper Coins by Newly-Minted Silver Coins, as of 15 March 1890.

Beograd, foto Anastas Jovanović 1864-5.
Belgrade, photo Anastas Jovanović 1864-5

Mihailo M. Obrenović (1823-1868)

Mihailo je rođen septembra 1823. godine u Kragujevcu kao najmlađe dete kneza Miloša i kneginje Ljubice. Prvi put postaje knez Srbije 1839. godine nakon smrti brata Milana. Kao šesnestogodišnjak nije bio spreman da u teškim uslovima po Srbiju vlada zrelo i uspešno.

Svrgnut je sa vlasti 1842. godine nakon bune ustavobranitelja (Karađorđevići). Odlazi u Beč kod oca i emigrantski život provodi putujući i obrazujući se. Sa Julijom Hunjadi de Kethelj, preotevši je

od Franje Josifa, oženio se 1853. godine. Finansijski je pomagao srpsku intelektualnu elitu: Vuka Karadžića, Đuru Daničića, Branka Radičevića i mnoge druge.

Na Svetoandrejskoj skupštini 1858. godine oboren je knez Aleksandar Karađorđević i na presto vraćen knez Miloš. On je, star i onemoćao, vladao svega dve godine. Od 1860. godine kreće druga vladavina, ali sada zrelog i iskusnog kneza Mihaila. U svojoj vladavini posebnu pažnju posvetio je odnosu sa Turskom, jačanju državne vlasti, snaženju zakonodavstva i reformi vojske. Rat sa Turskom stalno je odlagan, ali je vršen konstantan pritisak na Portu. To je dovelo do ustupanja gradskih utvrđenja Srbiji: Užice, Soko, Beograd, Šabac, Smederevo i Kladovo. U Srbiji više nije bilo ni vezira ni turske vojske.

Ubijen je u Košutnjaku 10. juna 1868. godine u zaveri koju su realizovali braća Radovanović.

Foto Anastas Jovanović 1856. / Photo Anastas Jovanović 1856

у Београду, Четвртак 30. Маја 1868.

Година XXXIV.

За огласе плаћа се од реда:
за три пута ..... 12 вр. кад
и погле за сваки пут ..... 6 ..

писма се примају само која су на-
писа.

СРБСКЕ НОВИНЕ.

ПРОКЛАМАЦИЈА НАРОДУ СРПСКОМ

Најгрознијим и најоштријим убиством Србија је данас лишена свог прељубног владара. Остављајући праведној призна-
тељности свију наших саопаченика да оцене превелики губитак који је Србију овим несрећним случајем постигао, доцнеподписани
јанства, и објављујући то свима властима и целом народу српском.

Прва потреба Србије у овом садашњем тешком магновешу та је, да се јавни поредак и општа безбедност одржи, а народ
ће се по прописима закона позвати, да изберу скупштину, која ће донети своје закључење о попућењу владарског престола.

Ми смо највише власти, коју у овом тренутку управљавамо, и именом најсветијих народних интереса, најозбиљније запо-
стајећи закона и да се више него икада клоне од свега што би могло ослабити или пореметити поредак и јавну безбедност. Доста
је несреће и жалости што је наклесн злота и пакост могла извршити своје најзлочинствене намере над лицем нашег општеу-
бљеног Књаза: нека баром народ за време, док скупштина не донесе закључење о новом владару, својим мудрим и разборитим др-
жављанима, оправда оно добро мјеније које Европа о Србији има.

Ми објављујемо народу, да ће се народна скупштина по постојећем закону од данас за месец дана сазвати.

У исто време објављујемо, да сви Министри, државни совет, и све власти и чиновници земаљски продавају вршити власт,
која им је блаженопочивши Књазем поверена. Наша је света дужност да до састанка скупштине сачувамо оно стање, које је ве-
лика Бог бди над нашим отеческим нарочито у овим магновешима тешки испушења.

Нека Бог бди над нашим отеческим нарочито у овим магновешима тешки испушења.

У Београду
29. Маја 1868. год.

Чланови ПРИВРЕМНОГ НАМЕСТНИЧЕСТВА Књажевог ДОСТОИНСТВА:

ПРЕДСЕДНИК Државног СВЕТА
Јован Маринковић,
МИНИСТЕР ПРАВДЕ И ЦРКА Државног ПЕЧАТА
Р. Лешјанин,
ПРЕДСЕДНИК Касацког Суда
Б. Петровић.

Из привременог на несрећно стање произведено
у земаљском убиству владара,
Решено је и решено:
да се војска постави у изванредно стање.
Министер војени нека изврши овај указ.
У Београду
30 Маја 1868. год.

Чланови ПРИВРЕМНОГ НАМЕСТНИЧЕСТВА:
Књажевог ДОСТОИНСТВА
ПРЕДСЕДНИК Државног СВЕТА,
Ј. Маринковић

Наместничество препоручује Министрима правде
и унутрашњих дела да овај закон објављују, и о
веда да по њему поступају а свима и свакome, да
се покорављују.
30. Маја 1868. год.
у Београду

Чланови ПРИВРЕМНОГ НАМЕСТНИЧЕСТВА:
Књажевог ДОСТОИНСТВА
ПРЕДСЕДНИК Државног СВЕТА,
Ј. Маринковић

ПРИВРЕМНО НАМЕСТНИЧЕСТВО
Књажевог ДОСТОИНСТВА.

Управљавајући књажевоку власт на основу §. 12. за-
кона од 20. Октобра 1859. године,

Узети у призраче, да је по закону од 20. Ок-
тобра 1859. године министар правде члан овог наме-
стничества, и да треба постоју министарску дужност
поверити другом лицу за време трајања овог наме-
стничества.

Решено је и решено,
да г. министар иностраних дела М. Петровић
изврши дужност министра правде и цркова држав-
ног печата за време трајања овог наме-
стничества.

Mihailo M. Obrenovic (1823-1868)

Mihailo was born in September 1823 in Kragujevac, as the youngest child of Prince Milos and Princess Ljubica. He became Prince of Serbia for the first time in 1839, following the demise of his brother Milan. As a sixteen-year old boy, he was not ready, at the tough times for Serbia, to rule maturely and successfully.

He was dethroned in 1842, after a rebellion led by the so-called defenders of the constitution (Karadjordjevic dynasty). Having fled to Vienna to his father, he devoted his emigrant life to travelling and education. Mihailo married Julia Hunyady de Kethely in 1853, having won her over from Franz Joseph. He financially supported the Serbian intellectual elite: Vuk Karadzic, Djura Danicic, Branko Radicevic, and many others.

Foto dr Hajd, Beč, oko 1860.
Photo dr Heid, Vienna, about 1860

At the St Andrew's Day Assembly in 1858 Prince Alexander Karadjordjevic was dethroned, and Prince Milos reinstated. Old and weak, he ruled for only two years. In 1860 started the second reign of Prince Mihailo, mature and experienced this time. During his reign he paid particular attention to the relations of Serbia with Turkey, strengthening of the government, reinforcement of legislation and military reforms. The war against Turkey was being constantly postponed, although relentless pressure was being exerted on the Porte. This resulted in the following cities' fortifications being ceded to Serbia: Uzice, Soko, Belgrade, Sabac, Smederevo and Kladovo. In Serbia there were no longer either viziers or Turkish soldiers.

He was assassinated in Kosutnjak on 10 June 1868 in a conspiracy organized by the Radovanovic brothers.

Knez Mihailo i kneginja Julija, foto Anastas Jovanović 1855.
Prince Mihailo and Princess Julija, photo Anastas Jovanović 1855

Literatura / References

1. Hadži-Pešić J. (1995) Novac Srbije 1868-1918, Beograd, Narodna banka Jugoslavije
2. Mandić R. (2013) Metalni novac kovan na području bivše Jugoslavije od 1700. godine do danas, Beograd
3. Ilić Z. (2008) Sudbina srpskih vladara prikazanih na novcu - Balkanska tragedija, Numizmatički časopis Dinar, br. 30
4. Ćirković S. C. (2011) Knjaz Mihailo Obrenović Život i politika, Beograd: Dereta
5. Ćorović V. (1989) Istorija Srba III, Beograd
6. Antić R. (1986) Anastas Jovanović talbotipije i fotografije, Beograd, Muzej grada Beograda
7. Radmanović Š. (2009) Fotografije dinastije Obrenović, Beograd, Istorijski muzej Srbije